

**Деркач Юлія Борисівна**  
*кандидат економічних наук, доцент, викладач;*

**Гужев Віктор Сергійович**  
*здобувач,*  
*Одеський національний економічний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-484-2-5>

## **ВПЛИВ ЗОЛОТОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ КРАЇНИ НА СТАН ЕКОНОМІКИ**

Золотовалютні резерви відіграють ключову роль у стабілізації валютного курсу національної валюти, особливо в умовах підвищеної макроекономічної турбулентності. Коли внутрішній валютний ринок зазнає спекулятивного тиску або зовнішньоекономічні ризики зростають (наприклад, через падіння експорту або загрозу геополітичної ескалації), центральний банк може використати частину ЗВР для інтервенцій. Валютні інтервенції передбачають купівлю або продаж іноземної валюти на ринку з метою згладжування коливань курсу гривні.

Це особливо актуально для України, яка має значний рівень доларизації економіки: багато контрактів та заощаджень населення номіновані в доларах США або євро. Тому навіть помірна девальвація гривні може викликати ланцюгову реакцію – від зростання вартості імпорту до розгортання інфляційних очікувань. Завдяки ЗВР НБУ отримує інструмент для захисту внутрішнього валютного ринку й зміцнення довіри інвесторів і населення до національної валюти.

У випадку, коли країна стикається з дефіцитом поточного рахунку платіжного балансу (тобто, імпорт перевищує експорт, або спостерігається відплив капіталу), вона може тимчасово компенсувати цей дефіцит за рахунок ЗВР. Це дозволяє уникнути раптової потреби в зовнішніх запозиченнях або негайного коригування обмінного курсу, що могло б мати деструктивні наслідки для економіки. Застосування резервів як буфера у кризових періодах є стратегічно важливим для підтримки зовнішньо-

економічної стабільності. Наприклад, у 2022–2023 роках Україна активно використовувала ЗВР для покриття дефіциту поточного рахунку, який утворився внаслідок падіння експорту через воєнні дії. При цьому МВФ та міжнародні партнери оцінили здатність України зберігати макрофінансову стабільність саме завдяки збереженню резервного потенціалу країни.

Високий рівень золотовалютних резервів є одним із ключових чинників, які враховують міжнародні рейтингові агентства під час визначення кредитного рейтингу країни. Наявність значних резервів свідчить про платоспроможність держави, її здатність вчасно обслуговувати зовнішній борг, проводити валютну політику й стабілізувати економіку в умовах зовнішніх шоків. Це позитивно впливає на сприйняття країни іноземними інвесторами. Вони розцінюють високі ЗВР як індикатор макроекономічної стійкості та низького ризику дефолту. В українських реаліях, коли надходження іноземного капіталу критично важливе для фінансування відновлення економіки, підтримка резервів на належному рівні є вагомим аргументом у перемовинах з інвесторами. Наприклад, у 2023 році саме зростання резервів вище \$40 млрд дозволило покращити інвестиційні очікування на тлі війни [2].

ЗВР безпосередньо впливають на грошову базу країни через механізми валютної емісії та стерилізації надлишкової ліквідності. Коли центральний банк купує іноземну валюту для поповнення резервів, він фактично збільшує обсяг гривні в обігу, що може призвести до інфляційного тиску. Навпаки, продаж валюти для підтримки курсу зменшує грошову масу, що має стримувальний ефект на інфляцію. Цей інструмент є частиною монетарного регулювання і дозволяє адаптувати внутрішню грошову політику до зовнішніх змін. У 2022–2024 роках НБУ активно використовував ЗВР для стримування інфляції, що виникла на тлі енергетичної кризи, порушень логістичних ланцюгів та зростання бюджетних витрат. Регулювання обсягів гривневої ліквідності за допомогою ЗВР стало ефективним способом стабілізації внутрішнього ринку, що підтверджується аналітичними звітами Національного банку України [1].

У 2024 році золотовалютні резерви України демонстрували позитивну динаміку, досягнувши рекордного рівня на початку 2025 року. Зростання резервів було зумовлено значними надходженнями від міжнародних партнерів та активною політикою Національного банку України (НБУ). Однак у першому кварталі 2025 року спостерігалось зниження обсягу резервів через зменшення міжнародної допомоги та збільшення валютних інтервенцій НБУ.

Таблиця 1

**Динаміка міжнародних резервів України (2021–2025 рр.)**

| Дата            | Обсяг резервів<br>(млн дол. США) | Зміна<br>(%) | Основні фактори змін                                                                                          |
|-----------------|----------------------------------|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 січня<br>2021 | 29 133,0                         | —            | Зростання на 15% у 2020 році завдяки валютним надходженням, переоцінці активів та помірним борговим виплатам. |
| 1 січня<br>2022 | 30 941,0                         | +6,2         | Надходження від МВФ, розміщення валютних ОВДП, валют. інтервенції НБУ для згладжування курсових коливань.     |
| 1 січня<br>2023 | 31 878,2                         | +3,0         | Підтримка від міжнародних партнерів, зокрема ЄС та США, зменшення обсягів чистого продажу валюти НБУ.         |
| 1 січня<br>2024 | 40 507,9                         | +27,1        | Безпрецедентна фінансова допомога від міжнародних партнерів, розміщення валютних ОВДП, переоцінка активів.    |
| 1 січня<br>2025 | 43 795,4                         | +8,1         | Надходження від міжнародних партнерів, зменшення чистого продажу валюти НБУ, помірні боргові виплати.         |

*Джерело: складено на основі [1]*

У 2025 році міжнародні резерви України продовжили демонструвати помірну позитивну динаміку, незважаючи на

зовнішні ризики та коливання обсягів міжнародної фінансової підтримки. Станом на 1 січня 2025 року обсяг ЗВР сягнув 43,8 млрд дол. США, що на 8,1% більше порівняно з початком 2024 року. Зростання резервів стало можливим завдяки стабільним надходженням від партнерів, зокрема ЄС, США та МВФ, а також завдяки виваженій політиці НБУ щодо мінімізації валютних інтервенцій та управління грошово-кредитними інструментами.

Цей рівень резервів дозволив частково нейтралізувати тиск на валютний ринок, спричинений зростанням боргових виплат і сезонним відпливом капіталу. Водночас, динаміка першого кварталу 2025 року свідчить про вразливість резервної системи до коливань зовнішніх надходжень: у лютому та березні спостерігалось помітне зниження ЗВР через інтервенції та погашення зобов'язань. Таким чином, хоча загальний тренд залишається позитивним, для забезпечення довгострокової стійкості необхідно зосередитись на диверсифікації джерел валютних надходжень і зменшенні залежності від зовнішнього фінансування.

У березні 2025 року зростання резервів було зумовлено надходженнями від міжнародних партнерів, зокрема в межах ініціативи G7 Extraordinary Revenue Acceleration for Ukraine (ERA), а також зменшенням чистого продажу валюти НБУ на валютному ринку.

Водночас, у лютому 2025 року спостерігалось значне зниження резервів на 6,7%, що було спричинено мінімальними надходженнями від міжнародних партнерів та значними валютними інтервенціями НБУ для підтримки курсу гривні [3].

Загалом, динаміка золотовалютних резервів України у 2024–2025 роках свідчить про їхню чутливість до обсягів міжнародної допомоги та валютних операцій НБУ. Підтримка резервів на належному рівні є критично важливою для забезпечення макроекономічної стабільності та стійкості національної валюти.

Золотовалютні резерви – це ключовий інструмент, за допомогою якого держава може забезпечувати фінансову та валютну стабільність. Для України, яка є відкритою економікою з високою чутливістю до зовнішніх шоків, роль ЗВР є надзвичайно важливою. По-перше, ЗВР забезпечують стабільність гривні. У разі надмірного

попиту на іноземну валюту Національний банк України (НБУ) може проводити інтервенції – продавати частину резервів, щоб не допустити стрімкого падіння курсу гривні. Це особливо актуально в періоди підвищеної геополітичної нестабільності або сплесків інфляційних очікувань. Таким чином, ЗВР відіграють роль валютного амортизатора. По-друге, резерви підтримують здатність України обслуговувати зовнішні боргові зобов'язання. Наявність значного обсягу резервів підвищує довіру міжнародних кредиторів і зменшує ймовірність дефолту. Це дає змогу залучати фінансування під нижчі відсоткові ставки, що є критичним в умовах великого державного боргу. По-третє, ЗВР впливають на інвестиційний клімат. Чим вищі резерви, тим меншими є ризики для інвесторів, що стимулює приплив прямих і портфельних інвестицій. У періоди, коли резерви зростають, Україна зазвичай покращує свої позиції в міжнародних кредитних рейтингах, що відкриває нові можливості на зовнішніх ринках капіталу. По-четверте, резерви відіграють роль у стримуванні інфляції. Коли інфляційний тиск зростає через девальваційні очікування або зовнішні шоки, НБУ може задіяти резерви для стабілізації курсу і зменшення імпортованої інфляції. В умовах війни та енергетичних ризиків це стало важливим фактором збереження купівельної спроможності населення. Таким чином, золотовалютні резерви – це не просто «фінансова подушка», а системний інструмент підтримки економічної рівноваги. Для України їх наявність є вирішальною передумовою макрофінансової стабільності, особливо в умовах воєнного часу, валютної турбулентності та структурної перебудови економіки.

Загалом, хоча великі золотовалютні резерви можуть слугувати інструментом для досягнення макроекономічної стабільності та підтримки експорту, надмірне їх накопичення без ефективного управління може призвести до неефективного використання ресурсів, інфляційного тиску та знецінення активів. Тому країни повинні ретельно балансувати між накопиченням резервів та їх ефективним використанням.

Золотовалютні резерви є стратегічним інструментом забезпечення макроекономічної стабільності, що дозволяє країні впливати на валютний курс, згладжувати зовнішні дисбаланси та підвищувати

довіру інвесторів. Для України, яка стикається з високими ризиками через війну та залежність від зовнішнього фінансування, ЗВР виступають важливим запобіжником від девальвації, фінансової паніки та дефолту. Наявність достатніх резервів надає НБУ змогу проводити валютні інтервенції, обслуговувати боргові зобов'язання та підтримувати стабільність фінансової системи. Водночас ефективне управління ЗВР потребує прозорості, обґрунтованості й адаптивності до довгострокових ризиків, адже ресурси країни є обмеженими, а потреба в стабілізаційних механізмах – постійною.

### **Список використаної літератури:**

1. Аналітичні звіти Національного банку України. *Офіційний веб-сайт*. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2025)
2. Грицишин А. Т. Міжнародні резерви країн Європейського Союзу: теорія і практика управління: монографія. Львів : Сполом, 2021. 224 с.
3. Міжнародні резерви становили 40,1 млрд дол. США за підсумками лютого. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-401-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-lyutogo> (дата звернення: 11.04.2025)
4. Міжнародні резерви України зросли упродовж 2023 року на 42% та перевищили 40,5 млрд дол. США. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-uprodovj-2023-roku-na-42-ta-perevischili-405-mlrd-dol-ssha> (дата звернення: 14.04.2025)